

ACADEMIA ROMÂNĂ
SCOSAAR

REZUMATUL TEZEI DE ABILITARE

TITLUL *Sărăcia obosește sufletul. O lectură inedită a indigenței în pragul modernității românești*, Simeon Marcovici (1839)

Domeniul de abilitare: ISTORIE

Autor: Livadă-Cadeschi Ligia-Mihaela

Prezenta teză de abilitare se constituie din două mari secțiuni, prezentarea activității de cercetare și didactice, respectiv un studiu inedit, referitor la câteva aspecte din activitatea lui Simeon Marcovici (1802-1877), ca traducător și vector al culturii occidentale în Principate.

Prima secțiune este alcătuită la rândul său dintr-o serie de capitole și subcapitole, structurate cronologic și tematic, ce dau seamă de principalele domenii de interes care mi-au jalonat cariera științifică. În linii mari, este vorba despre sărăcie și asistența săracilor în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea și despre raporturile între asistența socială și asistența medicală în secolele al XIX-lea și al XX-lea, din perspectiva rolului și poziției medicului în societate, în cadrul a două mari curente de gândire, igienismul și eugenismul. M-am referit, de asemenea, și la o serie de teme complementare (sărăcie-delinvență-criminalitate sau aspectele filantropice și asistențiale din proiectele aboliționiste) și la proiectele de cercetare pe termen mediu (memorialistica de război a medicilor români în secolele al XIX-lea și al XX-lea), respectiv la activitatea didactică.

Am absolvit Facultatea de Istorie a Universității din București în anul 1991. În anul 2000 am obținut titlul de Doctor în Istorie cu o teză elaborată în cadrul Institutului de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române sub conducerea științifică a Prof. Dr. Andrei Pippidi, *Marginali și marginalizați în secolele XVI-XVIII. Analogii și contraste între Occidentul european și Țările Române*. Din 1991 sunt cercetător în cadrul Institutului de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, iar din 1998 cadru didactic (în prezent profesor universitar) la Facultatea de Științe Politice a Universității din București.

Domeniul de interes, care nu a încetat să mă fascineze și care a rămas prioritar în preocupările mele, s-a conturat încă de la începutul activității mele științifice. Îndrăznesc să spun că în istoriografia română, abordarea pe care mi-o propusesem, istoria săracilor, respectiv a sărăciei, era prima de acest gen. Cu câteva excepții, studiile lipseau aproape cu desăvârșire, iar cele câteva care existau nu erau centrate propriu-zis pe perspectiva unei istorii a săracilor. Deși bine conturată ca temă de cercetare în istoriografia internațională, în spațiul românesc istoria săracilor și a sărăciei era un obiect de cercetare ce trebuia nu doar construit, ci aproape inventat.

Demersul de identificare și conturare a principalelor direcții de cercetare în care se putea dezvolta istoria săracilor și a sărăciei a constituit substanța primului volum pe care l-am publicat pe această temă (pe baza tezei de doctorat), *De la milă la filantropie. Instituții de asistare a săracilor din Țara Românească și Moldova în secolul al XVIII-lea* (Editura Nemira, București, 2001, reeditat în 2020 de Editura Cuvântul Vieții, în contextul anului comemorativ al filantropilor ortodocși români). Cum despre sărăcie în perspectivă istorică nu se mai scrisese practic până în acel moment, am ales să identific factorii care au determinat sau au favorizat procesele de sărăcire și pauperizare a populației, la diferite niveluri ale societății, pornind de la urmările economice și sociale ale unor serii întregi de aspecte ale evoluției istorice a Țărilor Române, cunoscute și deja aprofundate, dar niciodată din perspectiva pe care eu mi-o propusesem (agravarea regimului dominației otomane, obligațiile diferitelor categorii de țărani față de stăpânii de moșii și față de domnie, arendășia, raportul slujbă-rang-proprietate-avere, insecuritatea vieții cotidiene – accidente climatice, epidemii, brigandaj, războaie). Rezultatul acestei aglomerări de situații și conjuncturi nefavorabile a fost pauperizarea unui număr semnificativ de oameni. În acest context trebuie plasată apariția primelor forme instituționalizate de asistare a sărăciei în Țara Românească și Moldova în secolul al XVIII-lea, ținând însă cont și de sensibilitatea socială deosebită a epocii respective în cultura occidentală, deloc străină principiilor fanarioți. Totuși, în spațiul românesc, valențele religioase ale ajutorării săracului prevalează asupra dreptului natural sau virtuților civice, iar formulele practice utilizate dau seamă mai totdeauna de preocuparea constantă pentru adaptarea ajutorului la starea socială a beneficiarului, privilegiind în primul rând pe scăpătați, nu pe săracii din mediile populare. Am analizat cu acel prilej formele de

asistare a săracilor în funcție de originea lor socială, de la breslele calicilor și spitalele săracilor bolnavi, la Cutia Milelor și donațiile domnești în favoarea scăpătaților.

Cum cea mai mare parte a acestora au continuat să funcționeze, fiind ulterior supuse unui amplu proces de reformare pe parcursul secolului următor, am continuat investigațiile în această direcție de cercetare. Am adoptat ca prim jalon cronologic *Regulamentele Organice*, care au introdus primul sistem de pensii, au înființat prima instituție publică de asistență socială, *Eforia caselor făcătoare de bine și de folos obștesc* și au reglementat modul de funcționare al spitalelor, prin *Eforia spitalelor civile*, care stabilea o direcție unitară de acțiune a administrațiilor, încă separate, ale acestora. Pentru prima jumătate a secolului al XIX-lea, hazardul a făcut să putem beneficia de un corpus de surse unitar, documentele *Eforiei caselor făcătoare de bine* între 1832-1839 (Arhivele Naționale Istorice Centrale, București, inventar 2347, fond "Eforia caselor făcătoare de bine", dosare 1-265). Până la momentul respectiv, acest fond nu fusese exploatat sistematic niciodată. Am avut astfel ocazia să beneficiaz de o sursă inedită, coerentă cronologic și tematic și să aduc în peisajul istoriografic primele contribuții despre istoricul și funcționarea primei instituții publice de asistență socială. Rezultatul acestei cercetări a fost volumul *Meseria cerșutului în pământul aceștii patrii. Fragmente de istorie socială românească, 1800-1900* (Editura Universității din București, 2013). Volumul cuprinde istoria *Eforiei caselor făcătoare de bine și de folos obștesc* între anii 1832-1848, de la momentul înființării până la data ultimelor documente care fac referire la această instituție. Partea cea mai consistentă a lucrării analizează funcționarea efectivă a primului sistem de ajutoare publice, pe baza cererilor individuale ale beneficiarilor (aici intrând și ancheta și răspunsul autorităților). Axarea studiului pe o multitudine de cazuri particulare mi-a permis, înainte de a schița o serie de concluzii generale, să surprind și să redau fragmente extrem de sensibile de viață cotidiană, la nivelul unor segmente de populație altminteri greu de surprins ca obiect de cercetare. Cât despre concluziile generale, acestea se referă la evoluția asistării sărăciei de la atribut general al bunei guvernări, la domeniu autonom al administrației publice. Principala limită a unei astfel de asistențe, recunoscută ca datorie publică, organizată, finanțată și gestionată de stat, rămâne imposibilitatea adecvării resurselor (exclusiv bugetare și prin urmare permanent deficitare) la caracterul de generalitate al dreptului la asistență medicală recunoscut de legislația sanitară și de tradiția de medicină publică românească. Exceptând copiii orfanii sau abandonați și vădulele sărace (uneori), asistența publică se acorda, la începuturile ei, în primul rând bolnavilor săraci, ceea ce justifică raporturile permanente între asistența socială și asistența medicală. Din acest motiv, cercetările mele despre sărăcie și săraci au glisat treptat din domeniul asistenței sociale, în cel al asistenței medicale. La jumătatea secolului al XIX-lea, *Eforia caselor făcătoare de bine și de folos obștesc* dispărea practic din documente. După legile de organizare

comunală (1863-1864) executarea măsurilor de asistență socială (inclusiv asistența medicală a persoanelor sărace) cade în sarcina prefectilor, subprefecților și primarilor, secondați de o serie de organe sanitare (populate de medici), dar cu rol strict consultativ.

Pentru secolul al XIX-lea românesc, problematica modelului european de asistență a sărăciei, dar și de medicalizare a societății românești, se impune aproape de la sine. Ea este în legătură directă cu efortul elitelor, formate în măsură covârșitoare în marile centre universitare europene, de a integra spațiul autohton în modelul de civilizație european. În acest context am abordat mișcarea igienistă și raporturile acesteia cu igienismul internațional, modelele europene și caracterul profund etatist al primelor măsuri de organizare sanitară, igienă și medicină publică adoptate în primele decenii ale secolului al XIX-lea, medicalizarea lumii rurale românești, raporturile între medicină și politică, intrinseci tuturor aspectelor amintite anterior. Limitele de demarcație între toate aceste direcții de cercetare înrudite sunt destul de fluide, delimitările dintre ele fiind adesea doar rezultatul unor constrângeri mai curând formale (dimensiuni ale studiilor, tematici punctuale ale diferitelor proiecte, congrese sau volume colective).

Studiul igienismului românesc în context european a fost integrat proiectului gestionat de Academia Română, "Valorificarea identităților culturale în procesele globale", cofinanțat de Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (POSDRU) 2007-2013. În ceea ce mă privește, am beneficiat de acest program în perioada 2011-2013, publicând la finalul său volumul *Discursul medico-social al igienistilor români. Abordarea specificităților locale din perspectiva experiențelor occidentale europene, secolele XIX-XX* (Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2013). Este prima lucrare din spațiul istoriografic românesc destinată igienismului și axată pe problematica pauperismului. Dincolo de aspectele identitare, legate de exprimarea fără echivoc a atașamentului pentru modelul european de civilizație, adoptarea modelului igienist în spațiul românesc a însemnat și o adaptare a acestuia la condițiile autohtone specifice, care au determinat orientarea sa cu precădere spre lumea rurală.

În cazul igienismului, corpul principal de surse este alcătuit din lucrări publicate de medici români sau străini, care s-au interesat de spațiul românesc sau al Europei orientale și balcanice, din rapoartele sanitare și din colecția primului periodic de igienă publică din România *Căluza Sanitară și Igienică* (1899-1907). Astfel, poziția medicului în societate devenea o temă recurentă, care urma să se dezvolte pe două direcții de cercetare, poziția preeminentă pe care medicii o solicită în viața politică (justificată nu doar de anii de studiu, ci și de metafora organicistă, care pune semnul echivalenței între corpul biologic și corpul social) și raporturile de subordonare față de reprezentanții

administrației locale, pe care aceștia le denunță constant.

După Primul Război igienismul românesc capătă importante accente eugenice, în condițiile în care în România eugenismul păstrează un filon semnificativ de igienă socială. Igienismul și eugenismul sunt curente de gândire cu vocație generalizatoare, practic paradigme ale dezvoltării societăților și mai ales ale statelor, ancorate în modelele medical și biologic, pe care le transpun în sfera socială. Similitudinile dintre ele sunt numeroase și justifică, în opinia noastră, considerarea eugenismului drept o direcție de dezvoltare a igienismului, proprie în primul rând perioadei interbelice. Cercetările mele în direcția eugenismului s-au axat pe activitatea unor personalități medicale din secolul al XX-lea (dr. Nicolae Minovici, dr. Dimitrie Mezincescu, dr. Gheorghe Banu) și a colecției *Revistei de Igienă Socială* (1931-1944). Fără a asuma o opțiune ideologică explicită, cei mai mulți dintre autori, recunosc implicațiile și mizele politice ale eugenismului și mai ales raportul lui privilegiat cu spațiile autoritare de stânga sau de dreapta. Plecând de la iluzia unei tehnocrații medicale (schițată deja de igieniștii de dinaintea Primului Război), eugeniștii propuneau un intervenționism de stat mult mai accentuat și mai cuprinzător, apetitul lor orientându-se în mod clar către opțiunile autoritare, în dauna celor liberale sau democratice (*dictatura profilactică*, a dr. Ghe. Banu, 1934).

Toate aceste incursiuni în lumea sărăciei, foarte sumar schițate aici, au dus și la dezvoltarea unor teme de cercetare pe care eu le-am numit complementare, pentru că, deși au raporturi intrinseci cu sărăcia, trimit la arii de cercetare autonome (istoria justiției penale sau istoria robiei, respectiv a mișcării aboliționiste). Și mă refer aici la studiile publicate pornind de la analiza unor serii de documente juridice sau a proiectelor aboliționiste. În primul caz este vorba despre *Condica lui Alexandru Constantin Moruzi Vv. De anaforale criminalicești, cu întăriri, tacriruri, jelbi, 1794-1796* (A.N.I.C., inventar 292, fond "Manuscrite", mss. 30 / microfilm rola 15, cadrele 238-445), singura condică păstrată a *Departamentului de cremenalion* de la București, pe baza căreia am publicat, în colaborare cu Laurențiu Vlad, volumul *Departamentul de cremenalion. Din activitatea unei instanțe penale muntene, 1794-1795*, (Editura Nemira, București, 2002). În cel de al doilea, este vorba despre proiectele lui Teodor Diamant din 1835 și 1841, citite în cheie filantropică, asistențială și aboliționistă.

Din anul 1998 sunt cadru didactic la Facultatea de Științe Politice a Universității din București, unde predau o serie de cursuri obligatorii și opționale, *Guvernanare și instituții politice în România, secolele XIX-XX*, *Sărăcie și excluziune socială*, *Istoria romilor din România*, respectiv *Istoria asistenței sociale românești*. Fără a intra în detaliile tematice ale acestor cursuri, se poate observa că acestea, cu excepția cursului general de istorie politică, au legătură directă cu domeniul meu de interes la nivel de cercetare științifică. Această adecvare a activității didactice la temele

personale de cercetare mi-a permis nu doar permanenta îmbunătățire a cursurilor, ci și diseminarea rezultatelor propriilor cercetări, în mediul academic, dar și în cel universitar.

Partea a doua a tezei de abilitare este alcătuită pe baza a trei studii inedite, centrate pe activitatea lui Simeon Marcovici de traducător și vector al culturii occidentale în Principate. Criticul acribios al acestei secțiuni ar putea acuza, pe bună dreptate, a anume inadecvare de reprezentativitate între titlul său, care dă și titlul tezei și conținut, unde accentul cade în primul rând pe importurile culturale (în care percepția sărăciei este doar unul dintre aspecte). Am ales totuși să păstrez această variantă din rațiuni în primul rând subiective. Primul contact cu opera lui Simeon Marcovici, care m-a intrigat și m-a determinat să aprofundez cercetările, rămâne legat de percepția sa asupra sărăciei, cu totul neobișnuită pentru spațiul românesc a primei jumătăți a secolului al XIX-lea. Privit din această perspectivă, studiul asupra activității culturale a lui Simeon Marcovici se înscrie în principalul domeniu de cercetare pe care l-am asumat de-a lungul întregii mele cariere științifice. Respectivul studiu s-a dezvoltat ulterior în câteva direcții relativ autonome, dar extrem de sugestive pentru opțiunile culturale, pedagogice și civice ale lui Simeon Marcovici, responsabile la rândul lor pentru introducerea în spațiul românesc a acelei lecturi inedite a indigenței, la care trimit titlul secțiunii și al tezei de abilitare.

Pe Simeon Marcovici l-am descoperit în urmă cu aproape zece ani, când intram prima dată în contact cu *Datoriile omului creștin* (1839), unde aflam, cu deloc puțină uimire, o lectură a sărăciei / bogăției diferită de cea tradițional-ortodoxă, la care m-aș fi așteptat, mult mai apropiată de *etica protestantă și spiritul capitalismului*, pentru a folosi o expresie deja consacrată. Situația era cu atât mai incitantă cu cât volumul respectiv beneficiase de o prefață a episcopului Ilarion al Argeșului, deci de girul unei înalte fețe a bisericii ortodoxe. Încercând să traduc, câțiva ani mai târziu, cu ajutorul colegului Laurențiu Zoicaș de la facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, o serie de pasaje pentru o prezentare în limba franceză, aveam să descoperim că ne aflam de fapt în fața unei traduceri, ea însăși prin intermediar francez, dintr-o lucrare faimoasă la vremea ei și de altminteri foarte prezentă în spațiul cultural românesc în secolul al XIX-lea, provenită însă, din punct de vedere religios, cel mai probabil din spațiul protestant. Este vorba despre lucrarea *Meditații religioase, în formă de discursuri, pentru toate epocile, împrejurările și situațiile vieții domestice și civice*, traduse după lucrarea germană intitulată *Stunden der Andacht*, a scriitorului elvețian de origine germană Johann Heinrich Daniel Zschokke (1771-1848). Detaliile acestei identificări îi aparțin colegului meu Laurențiu Zoicaș, împreună cu care am scris un articol, care este în curs de publicare în *Anuarul Institutului de Istorie A.D. Xenopol* din Iași, așa încât nu am insistat asupra lor.

Partea care îmi revine din acest articol, prin urmare aspectul care m-a interesat pe mine și asupra căruia m-am aplecat, ține de apetitul lui Simeon Marcovici, în special și al mediului intelectual

românesc al vremii, în general, pentru această lucrare, din care au fost traduse și publicate foarte multe fragmente (în periodice precum „Albina Românească”, „Almanah de învățătură și petrecere”, „Gazeta de Moldavia”, „Muzeul Național”, „Curierul de ambe sexe” și „Vestitorul besericesc” sau independent, respectiv G. Munteanu - profesor la seminarul episcopiei din Buzău - *Meditațiile religioase*, Buzău, 1839-1840, vol. I și II). Valoarea literară incontestabilă a operei lui Zschokke nu poate explica singură, apetitul cu care intelectualii români de la jumătatea secolului al XIX-lea i-au preluat scrierile. Răspunsul trebuie căutat la nivelul conținutului și al mesajului pe care ele erau susceptibile să-l transmită.

Am ajuns astfel la biografia intelectuală a lui Simeon Marcovici, la studiile sale în străinătate, întâmplate tocmai când în Principate paradigma guvernării se modifica pregnant prin restaurarea domniilor pământene și inițierea unui întreg program de renaștere culturală și națională, la activitatea sa ulterioară de dascăl, publicist, traducător. Marcovici nu a avut pretenții sau veleități auctoriale. S-a considerat toată viața un vector al culturii și valorilor europene, pe care le face să circule în principate, nu înainte de a fi operat însă propriile sale selecții, deloc întâmplătoare („ferindu-mă de florile veninoase, am cules pre cât am putut, pe cele dulci și folositoare”, primul discurs rostit la întoarcerea în țară, în septembrie 1827). În acest context, întrebarea care se pune este de ce *Meditațiile religioase* trec în ochii celor chemați să modeleze spiritul public din Țara Românească (pentru că și Marcovici și Munteanu sunt profesori) drept atât de importante, încât să fie publicate nu doar în jurnale, ci și în două volume distincte, apărute aproximativ în aceeași perioadă, autorii având cu certitudine cunoștință unul de celălalt. Explicația este de căutat, credem, în rolul pe care religia l-a jucat în Principate, dar și în teritoriile balcanice dominate de Imperiul otoman, în construcția cetățeanului patriot în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Toate mișcările naționale și reformatoare balcanice sunt caracterizate printr-o puternică mobilizare a sentimentului religios al popoarelor respective. Opțiunea în favoare modernității europene (occidentale) este însoțită de reafirmarea apartenenței la ortodoxie, ortodoxia devenind un fel de marcă și de garanție a caracterului european al culturilor și religiei popoarelor balcanice, în opoziție cu caracterul oriental, asiatic, islamic al Imperiului otoman. Dacă cetățeanul (burghezul) francez este *honnête homme* fără a fi creștin, în sud-estul Europei creștinismul se alătură cu parte întreagă tuturor celorlalte valori burgheze (Roxane Argiropoulos).

Raportat la sursă, Marcovici a operat o selecție evidentă. În timp ce *Meditațiile* se recomandau în primul rând drept operă de edificare personală, Marcovici își propunea educarea cetățeanului, pornind de la cea mai importantă calitate identitară individuală și de grup, aceea de creștin. Opțiunea sa pare evidentă din chiar titlul pe care îl alege, abandonând *Meditațiile* în favoarea *Datoriilor*. Ceea ce Simeon Marcovici pune întotdeauna în prim-plan este capacitatea creștinismului de a mobiliza noțiuni precum binele comun sau dragostea de aproapele nostru, nu doar la nivelul raporturilor interumane, ci

și, prin extensie și similitudine între familie și comunitatea cetățenilor, la nivelul structurilor socio-politice. Este ceea ce *Meditațiile* și prin urmare *Datoriile*, numesc *patriotism creștinesc / patriotisme chrétien*. Odată ce cetățeanul se definește esențialmente prin calitatea sa de om religios, patriotismul împrumută trăsăturile unei religii laice, iar cultul patriei pe cele ale unei liturghii politice (raporturile patrie terestră-patrie eternă, cetățeanul martir-martirii creștini, etc).

În general, Marcovici face o traducere fidelă a intermediarului francez. Modificări substanțiale sunt de notat în doar două cazuri : capitolul despre botez este aproape un rezumat raportat la original, în timp ce capitolul dedicat soldatului are un număr semnificativ de omisiuni și pasaje suplimentare. Logica acestora nu face decât să confirme ipoteza că Marcovici a operat permanent și asumat un transfer de accent de pe individ pe societate/patrie. În ceea ce privește lectura sărăciei, primul aspect care frapează este absența unui capitol de sine stătător despre sărăcie din perspectiva comandamentului religios și civic al binefacerii, care pare cheia de boltă a întregului discurs moralizator al autorului. Intrările din această categorie apar, mai mult decât sugestiv, în capitolele *Fericirea bogaților*, respectiv *Jerfirea pentru binele obștesc*. Valorizând actul creștin al darului, dar prin prisma utilității sociale a acestuia, Simeon Marcovici îi condamnă nu doar pe săraci, ca membrii inutili ai societății, ci și pe donatorii lipsiți de discernământ, care încurajează, printr-o risipă caritabilă nediferențiată, lipsa de prevedere și lenea săracilor. Între bogați și săraci el se poziționează fără echivoc de partea celor dintâi, printr-un discurs care mobilizează exemplele biblice într-o cheie de lectură nu doar inedită, ci și destul de necanonică. De exemplu, Simeon Marcovici era convins că Iisus nu le-a cerut de fapt bogaților să-și împartă averile săracilor, pentru că ”Ce ar câștiga soțietatea dacă toți bogații ar jerfi toate averile lor? Ei s-ar face săraci și s-ar ivi în locul lor alți bogați cu totul nedestoinici de a întrebuința după cuviință bogății dobândite deodată”. Mai mult chiar, Simeon Marcovici condamnă opțiunea pentru sărăcia voluntară asumată din perspectivă religioasă, pe care o consideră lipsită fie de raționalitate, fie de autenticitate.

Ca și doctrina oficială a bisericii, el condamnă nu bogăția în sine, ci doar câștigul ilicit și avariția, dar sensul *milostivirii cei făcătoare de bine* se depărtează de caritatea creștină tradițională, pentru a se apropia semnificativ de filantropia de tip iluminist, sensibilă nu la valențele soteriologice ale darului, ci la capacitatea acestuia de a contribui activ la binele comun, de a fi constant orientat către utilitatea sa socială. *Folosurile soțietății*, etalon și condiție necesară a binefacerii, așa cum o gândea Simeon Marcovici, presupun cu necesitate existența unei importante categorii de *cetățeni-creștini*, conștienți de rolul lor social și implicați activ în dinamica bunurilor. Idealul social este mai întâi de a avea, abia apoi de a da, dar darul, cu titlu individual, rămâne o datorie universală și a bogatului și a săracului. El nu se poate transforma însă în îndatorire socială decât dacă săracul își asumă, ca oricare alt membru al societății, statutul propriu, și anume acela de sărac muncitor, într-o grilă de lectură al cărei

pragmatism se apropie mai curând de liberalismul clasic englez, decât de doctrina religioasă.

Sărăcia în sine nu este o virtute. Simeon Marcovici o percepe de o manieră explicit negativă. Chiar și așa, ceea ce se așteaptă de la sărac este să rămână în continuare bun creștin, pentru că în cele de pe urmă Dumnezeu îi va contabiliza corect virtutea. Și totuși, identitatea ontologică a virtuții rămâne cazul de figură ideal. În lumea reală, căreia i se adresează Simeon Marcovici, virtutea săracului valorează mai puțin decât virtutea bogatului pentru simplul motiv că privarea de resurse a celui dintâi e implicită condiției sale, nu este rezultatul unui sacrificiu, al unei renunțări. Finalmente, ceea ce propune Marcovici, în total acord cu ideile secolului său despre mijloacele de combatere a pauperismului, dar uzând de motivația religioasă tradițională și de un exemplu biblic clasic (talantul văduvei), este cultivarea și practicarea, la nivelul tuturor eșaloanelor sociale, a valorilor burgheze de cumpătate, capacitate de prevedere și economie („bogatul să învețe a fi sărac în bogățiile sale, săracul iarăși să se facă bogat în sărăcia sa, împuținându-și trebuințele, căci totdeauna prin iconomie va găsi mijloc a revărsa fericirea împrejurui”).

Nu știm în ce circumstanțe va fi intrat Simeon Marcovici în contact cu opera lui Zschokke. Ceea ce ne-a interesat însă, a fost opțiunea lui de o a traduce și publica. Credem că această opțiune este strâns legată de caracterul explicit religios al *Meditațiilor*, în condițiile în care religia era o componentă importantă a discursului identitar, dar și de vocația lor de generalitate, ele adresându-se în egală măsură vieții private, dar și vieții publice a individului. Selecția capitolelor și intervențiile traducătorului denotă interesul său prioritar pentru comportamentele publice. Anumite valori fundamentale ale creștinismului sunt asimilate valorilor civice (dragostea de aproape / solidaritatea corpului social), iar patriotismul, cheia de boltă a mișcărilor naționale din secolul al XIX-lea, este înțeles ca rezultat logic al practicii corecte a comandamentelor religioase (*patriotismul creștinesc*).